

3. Завальнюк А. Ф. Микола Леонтович : дослідження, документи, листи : до 125-ї річниці від дня народження. Вінниця : Поділля-2000, 2002. 256 с.
4. Завальнюк А. Микола Леонтович – славетний український композитор // Вінниц. альб. : літ.-худож. та історико-краєзнав. альм. 3-й вип. Вінниця, 2005. С. 50–60.
5. Леонтович Микола Дмитрович [Електронний ресурс] // Український музичний світ: <https://musical-world.com.ua/artists/leontovych-mykola-dmytrovych> (дата звернення: 30.10. 2025).
6. Ахевич Н. Співець Поділля. 130 років з дня народження М. Д. Леонтовича // Інформаційний щомісячник Тульчинської централізованої бібліотечної системи. 2007, № 4. С 34–39.
7. Єрем'янц Т. Нота обірваного життя. Життя і доля Миколи Леонтовича [Електронний ресурс] // Де кімната. 2024 р.: <https://www.dekimnata.com/> (дата звернення: 29.10. 2025).
8. Косинська Ю. Постріл у пісню // Україна молода. 2013. 23 січ. С. 12.

**Іван Романюк, Віктор Даниленко,
Олександр Даниленко**

НОВІ ВИПРОБОВУВАННЯ: ПОЧАТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІКА ДАНИЛА ЗАБОЛОТНОГО НА ПОДІЛЛІ У 1894–1895 РР.

Анотація. У статті висвітлено початок трудової діяльності молодого лікаря-епідеміолога Данила Заболотного на Поділлі, зокрема в Кам'янецькому та Ушицькому повітах. Розкрито його внесок у боротьбу з епідемією холери, а також застосування у рідному краї в цей час уперше в світі сироватки для лікування хворих на дифтерію.

Ключові слова: Поділля, медицина, епідемія, допомога, боротьба, життя, населення, діяльність.

Ivan Romaniuk, Viktor Danylenko, Oleksandr Danylenko

NEW CHALLENGES: THE BEGINNING OF ACADEMICIAN DANILO ZABOLOTNY'S PROFESSIONAL CAREER IN PODILLIA IN 1894–1895

Abstract. The article highlights the beginning of the career of young epidemiologist Danilo Zabolotny in Podillia, particularly in the Kamianets and Ushytsia districts. It reveals his contribution to the fight against the cholera epidemic, as well as the use of serum for the treatment of diphtheria patients in his native region, which was a world first at the time.

Key words: *Podillia, medicine, epidemic, assistance, struggle, life, population, activity.*

За роки навчання у Новоросійському та Київському університетах Данило Заболотний здобув ґрунтовну загальнобіологічну та медичну підготовку. Завершивши навчання у 1894 році, випускник університету як користувач казенної стипендії зобов'язаний був півтора року віддати державній службі. Молодий лікар без вагань поїхав працювати лікарем-епідеміологом у Подільську губернію в складі виїзного земського загону для боротьби з епідеміологічними хворобами. До роботи став 13 лютого 1894 року та встиг до призову на військову службу взяти участь у боротьбі з холерою та дифтерією.

Поділля на той час було відсталою окраїною імперії, яке за відсотком неписьменних посідало одне з перших місць. Місце призначення Д. Заболотний обрав не лише через те, що його рідне село Чоботарка входило до складу Подільської губернії, а передусім у зв'язку зі значним поширенням на цій території вогнищ холери і дифтерії.

У 1894–1895 рр. холера на Поділлі набула характеру епідемії. Із 35 тис. захворілих – 13 тис. померли. Смертність у 1895 р. досягла майже 50% [1, с. 67]. За період перебування на Поділлі Д. Заболотний вивчив епідеміологічний стан губернії, заснував у Кам'янці-Подільському на базі приватної аптеки бактеріологічну лабораторію, вивчав випадки захворювань, надавав хворим посильну допомогу. «Данило Кирилович наукову роботу проводив на відміну від дуже великої кількості професорів-теоретиків не стільки в ніші лабораторій і кабінетів, скільки на арені безпосередньої академічної боротьби», – писав згодом його учень Лев Громашевський [2, с. 5].

Першою такою «ареною» для Д. Заболотного і стала Подільська губернія. Вивчаючи епідемію холери на Поділлі, він звернув увагу на незадовільні соціально-побутові умови життя населення. На його думку, саме вони були основною причиною виникнення епідемії.

У Кам'янці вчений вивчав мікрофлору кишечника при захворюванні холерою, досліджував ефективність протидифтерійної сироватки тощо.

Завдяки зусиллям Д. Заболотного, у 1895 р. відбувся перший з'їзд лікарів Подільської губернії. У доповіді «До питання про бактеріологію холери (зі спостережень за холерною епідемією у 1894 р. в Подільській губернії)» він висвітлив методи бактеріологічних досліджень при виявленні та ліквідації спалахів холери, що значною мірою сприяло зниженню числа випадків захворювання [1, с. 69].

Саме тоді на Поділлі були підготовлені його перші наукові роботи з питань загальної мікробіології, епідеміології, дифтерії і черевного тифу.

Його діяльність також пов'язана з авторитетним Пироговським товариством лікарів, яке наприкінці XIX ст. було ідеологічним і організаційно-методичним центром громадської і передусім земської медицини. У товаристві працювали такі відомі діячі медицини як Микола Скліфосовський, Сергій Корсаков, Георгій Габрічевський, Лев Тарасевич та ін. Товариство видавало журнал, проводило з'їзди, наради із спеціальних медичних питань, генерувало нові ідеї щодо розвитку медичної науки. І це приваблювало молодого лікаря Данила Заболотного [1, с. 70].

Перебуваючи на Поділлі, Д. Заболотний і далі знаходився під наглядом каральних органів. «Д. К. Заболотний, лікар, який закінчив університет Св.Володимира (Київ), з селян і знаходиться під негласним наглядом поліції, відряджений ректором університету на епідемії в Подільській губернії, прибув у м. Кам'янець-Подільський 13.XI.1894 р. з Києва, 16.XI виїхав у м. Проскурів» [тепер Хмельницький]. Пристав 2-ї частини Кам'янець-Подільська в донесенні губернському жандармському управлінню так відгукувався про діяльність Д. Заболотного в Подільській губернії: «Лікар Д. К. Заболотний, відряджений в зв'язку з холерною епідемією в Кам'янецький і Ушицький повіти, оселився в довіреній мені частині, де займає одну тільки кімнату, очевидно лише для ночівлі, оскільки день проводить в лабораторіях...Відлучки Заболотного як лікаря, діяльність якого зосереджена в першій частині м. Кам'янця та повітах, представляється важко славимими» [1, с.71–72].

Охранка слідувала за кожним його кроком.

На Поділлі Д. Заболотний працював недовго (трохи менше року), але за цей час встиг зробити багато. Він виразно проявив себе як дослідник, науковець на ниві охорони здоров'я. Значною мірою завдяки його зусиллям кількість захворювань на Поділлі знизилась, і епідемія холери припинилася. Найбільш пам'ятна подія його перебування в рідному краї у цей час – це застосування уперше в світі специфічної сироватки для лікування хворих на дифтерію. Цю сироватку почали виробляти на Одеській бактеріологічній станції спочатку Петро Діатропов, а потім В'ячеслав Стефанський [1, с. 69].

Підсумовуючи результати проведеної Д. Заболотним роботи в Подільській губернії, журнал «Врач» відзначав: «...1) сироватка – безумовно корисний засіб проти дифтерії; 2) чим раніше почати лікування, тим краще; 3) довіра населення до нового способу лікування може служити підтвердженням його доцільності [3, с. 31].

Бажання земського лікаря Д. Заболотного займатися науковими дослідженнями, а не лише лікарською практикою, брало гору. І на початку 1895 р. він повернувся до Києва. У подальшому епідеміологія стає справою всього життя Данила Заболотного.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В., Даниленко О., Романюк І. Академік Данило Заболотний: «Любіть науку і правду». Харків: Факт, 2025. 328 с.

2. Врачебное дело, 1930. №1. С. 5.
3. Врач. 1895. №22. С. 31

Юрій Зінько

**ТИМІШ ПАВЛИЧЕНКО – БОТАНІК-ЕКОЛОГ, ГРОМАДСЬКИЙ І
КУЛЬТУРНИЙ ДІЯЧ ТА ЧЛЕН УНР (1892-1958 РР.)**

***Анотація.** У статті йдеться про вихідця з Поділля, представника революційного руху часів УНР та українського ученого ботаніка-еколога, поета, активного діяча українських організацій у Канаді, професора Тимофія Карповича Павличенка.*

***Ключові слова:** Тиміш Павличенко, діяч Української революції, ботанік-еколог, українська діаспора.*

Yuriy Zinko

**TYMISH PAVLYCHENKO – BOTANIST-ECOLOGIST, PUBLIC
AND CULTURAL FIGURE, AND MEMBER OF THE UNR (1892-1958)**

***Abstract.** The article is about Tymofii Pavlichenko, a native of Podillia, representative of the revolutionary movement during the Ukrainian People's Republic, Ukrainian botanist-ecologist, poet, active member of Ukrainian organisations in Canada, and professor.*

***Keywords:** Tymish Pavlichenko, Ukrainian Revolution activist, botanist-ecologist, Ukrainian diaspora.*

У вітчизняній історіографії, на жаль, знаходимо мало відомостей про життєвий шлях, наукову й творчу діяльність ученого у галузі ботаніки, екології, сільського господарства, громадського діяча періоду Української революції – професора Тимоша Павличенка, який після вимушеної еміграції до Канади, сповна там розкрив свій талант науковця, автора віршів і публіцистичних праць, а також організатора, провідника товариств українців.

Павличенко Тиміш (Тимофій, Тома) Карпович народився 7 березня 1892 р. у с. Бугаків (тепер – Брацлавська територіальна громада Тульчинського району Вінницької області) у родині Карпа і Теклі, в якій зросло шестеро дітей – четверо хлопців (Іван, Степан, Антип і Тиміш) і дві дівчини (Улина і Марія).

Початкову освіту він отримав у своєму рідному селі Бугаків, потім продовжив навчання в учительській семінарії у сусідньому с. Чуків, а протягом 1912–1918 рр. працював в учительській семінарії с. Забужжя. Тиміша, як і більшість молоді того часу, полонили події Української революції. Він став активним учасником руху за незалежність України. У 1917–1918 рр. він був членом Української Центральної Ради, а в 1918 р. – членом Українських Установчих Зборів